

*Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου
Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022*

ΟΜ. ΚΑΘ.ΠΑΝ.ΑΘΗΝΩΝ

***ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΛΟΓΟΥ, ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ: ΤΟ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΝ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ:
ΑΥΤΟΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ, 2021.***

***ΤΑ ΕΙΡΗΜΕΝΑ, ΤΑ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ, ΤΑ ΠΑΡΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΑ, ΤΑ
ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑΚΑΙ ΤΑ ΜΕΜΝΗΜΕΝΑ (ΣΕΛΙΔΕΣ 19-31).***

ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: 986.

Κυκλοφορεί ήδη το βιβλίο με τον τίτλο: *ΤΟ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ
ΚΑΙ Η ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ*. Το βιβλίο αποτελεί ερευνητική
εργασία , που άρχισε το 1981, όταν ο συγγραφέας δίδαξε τα μαθήματα της
Παιδαγωγικής και της Διδακτικής Μεθοδολογίας στη Μαράσλειο Παιδαγωγική
Ακαδημία.

Παραθέτουμε τον πρόλογο του βιβλίου για μια πρώτη ενημέρωση του αναγνώστη.

1.ΠΡΟΛΟΓΟΣ

***ΤΑ ΕΙΡΗΜΕΝΑ, ΤΑ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ, ΤΑ ΠΑΡΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΑ, ΤΑ
ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑΚΑΙ ΤΑ ΜΕΜΝΗΜΕΝΑ***

Η εργασία αυτή έπρεπε να είχε εκδοθεί πριν από χρόνια, αφού είχε εγκριθεί από την
πρυτανεία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Αλλά «άλλαι μεν βουλαί ανθρώπων, άλλα δε
θεός κελεύει». Με πρά- ξη του Δ.Σ. του Μαρασλείου Διδασκαλείου, αποφασίστηκε η

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

έκδοση της εργασίας μας με τον ομώνυμο τίτλο, αφού είχε εγκριθεί ήδη από τον τότε Αντιπρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών Μιχαήλ Δερμιτζάκη¹».

Μετά την αποχώρησή μας από το Μ.Δ.Δ.Ε., λόγω αφυπηρέτησης, η προσπάθεια αυτή των 20 και πλέον ετών έρευνας και καταγραφής των τεκμηρίων πήγε στις καλένδες μέχρι σήμερα, που αναδύεται εκ νέου με δική μας πια πρωτοβουλία, χωρίς να χρειάζονται γραφειοκρατικές διαδικασίες και χορηγοί, με γνώμονα τα εξίτηλα να γίνουν ανεξίτηλα. Δεν διεκδικούμε την ιδιότητα του ιστορικού της εκπαίδευσης, του συγκριτικού της παιδαγωγικής ή ακόμα του πολιτικού της εκπαίδευσης. Οι ιδεολογικές, ιστορικές και συγκριτικές αναλύσεις είναι καλύτερα να γίνονται από τους ειδικούς επιστήμονες.

Το εγχείρημα αυτό της συγγραφής του βιβλίου υπαγορεύτηκε με στόχο την ανάδειξη του πρωτογενούς αρχειακού υλικού και των συμβάντων κατά την εξελικτική πορεία της ελληνικής εκπαίδευσης, καθώς και της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών από τη σύσταση του ελληνικού κράτους και μέχρι σήμερα, αλλά και της ζωντανής πραγματικότητας κατά τις τελευταίες δεκαετίες της λειτουργίας των δύο αυτών ιδρυμάτων με δική μας επιλογή. Η ερμηνεία των γεγονότων έχει πολλαπλές διαστάσεις. Αυτό το έχουν ήδη πράξει οι καθ' ύλην αρμόδιοι επιστήμονες, τα κείμενα των οποίων και επικαλούμαστε.

Το να γυρίσει κανείς δύο αιώνες πίσω και να διατυπώσει προσωπική κριτική για τους πρωτεργάτες των γεγονότων σε συνδυασμό με τις κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικο-ιδεολογικές συνθήκες που επικρατούσαν στην νεοελληνική εκπαίδευση, θέλοντας εν ταυτώ να καταδικάσει ή να δικαιώσει τα συμβάντα, νομίζω ότι διατρέχει τον κίνδυνο να περιπέσει σε μονομέρειες αν δεν είναι ειδικός. Από την άλλη πλευρά με τα κρατούντα στη σημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα, με τα μέτρα και τα δικά μας σταθμά, θα οδηγηθούμε σε επαναλήψεις και αφορισμούς και στη διεκδίκηση της μοναδικής αλήθειας, που για εμάς είναι a priori απορριπτέα, αφού και σήμερα άλλοι καταφέρονται

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

εναντίον του «μεγάλου ασθενή» που είναι η ελληνική εκπαίδευση και άλλοι επιφέρονται για τα πεπραγμένα τους.

Προτιμήσαμε να καταγράψουμε όσο πιο αυθεντικά μπορούσαμε τα τεκμήρια μέσα από το αρχειακό υλικό του παρελθόντος, αλλά και από τα προσωπικά μας βιώματα. Το παρελθόν παρά τις επισημάνσεις, τις κριτικές και τη ρίψη του λίθου του αναθέματος δεν θεραπεύεται. Είναι όμως ο διδάσκαλος του μέλλοντος. Η αμνησία και η άγνοιά του είναι, ό,τι το χειρότερο μπορεί να συμβεί στην πορεία για το μέλλον. Η έρευνά μας από τα πρακτικά και τα scripta της εποχής εκείνης ελπίζουμε ότι θα δώσει τη δυνατότητα στους αναγνώστες να αναδείξουν οι ίδιοι με την αντικειμενικότητα που διέπει τον καθένα, το τι έγινε, τι δεν έγινε και τι έπρεπε να γίνει. Ερευνήσαμε τα αρχεία του Μ.Δ.Δ.Ε και της Μ.Π.Α.. Είδαμε τις αγωνίες, τα οράματα, τις διώξεις, τα κοινωνικοπολιτικά δεδομένα αυτών των εποχών, τις διώξεις εναντίον των μεγάλων μεταρρυθμιστών παιδαγωγών, τις παλινδρομήσεις και την εξελικτική πορεία του εκπαιδευτικού γίνεσθαι. Ο Wilhelm von Humboldt υποστηρίζει ότι: Nur wer seine Vergangenheit kennt hat eine Zukunft². Όντως όποιος γνωρίζει το παρελθόν του έχει μέλλον. Το παρελθόν δεν θελήσαμε ούτε να το εξωραϊσουμε, ούτε να το στείλουμε στο πυρ το εξώτερον. Το παρελθόν ανήκει στα ειρημένα, στα καταγεγραμμένα και στα παραλελειμμένα. Βέβαια πάντα υπάρχει ο κίνδυνος, ο συγγραφέας να υπομνήσει οικεία κακά, και να πάθει ό,τι και ο Φρύνιχος, που τιμωρήθηκε με πρόστιμο 1.000 δραχμών, γιατί με το έργο του «Μιλήτου άλωσις» υπενθύμισε στους Αθηναίους τα δεινά των Μιλησίων και «το θέητρον περιέπεσε εις δάκρυα», γεγονός που απευχόμαστε για την παρούσα εργασία...

Ως ιστορικό γεγονός η θεματική μας με την αναφορά στο αρχειακό υλικό έχει αναπαλλοτρίωτη αξία, γιατί μάς δίνει τη δυνατότητα, να διδαχτούμε, να μην επαναλάβουμε τα λάθη και να ατενίσουμε το μέλλον με σωφροσύνη, απαλλαγμένοι από τα έλκη που διαβιβρώσκουν το «νοσούν» σώμα της κοινωνίας μας. Στους ευεργέτες του Μαρασλείου Διδασκαλείου, στους μεγάλους παιδαγωγούς και πρωτεργάτες της

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΜ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

ελληνικής εκπαίδευσης, στους απλούς εκπαιδευτικούς και στους δασκάλους μας, που τους οφείλουμε το ευ ζην, θα σταθούμε ταπεινοί οφειλέτες τους. Ας διαβάσει ο αναγνώστης τα αυθεντικά γεγονότα αυτών των εποχών αλλά και της πρόσφατης πορείας των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και του Μαρασλείου Διδασκαλείου μετά και την ένταξη του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ας καταλήξει στα δικά του συμπεράσματα. Εμείς είχαμε προτείνει σύν- δεση και διατήρηση³ της αυτοτέλειας τού Μαρασλείου Διδασκαλείου και όχι ένταξη στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, πρόταση που, όπως θα δει ο αναγνώστης στο κείμενό μας, δεν ευδοχώθηκε⁴. Η ιστορία της ένταξης της μετεκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο το 1922 δημιούργησε τη γνωστή αντιπαράθεση μεταξύ του εισηγητή της ένταξης στο Πανεπιστήμιο Ν. Εξαρχόπουλου και του Δημήτρη Γληνού.⁵

Ο Δ. Γληνός θεωρούσε ότι η Φιλοσοφική σχολή ήταν ταγμένη να μορφώσει κλασικούς φιλολόγους και όχι δασκάλους. Η Μετεκπαίδευση κατά τον Δ. Γληνό πρέπει να μορφώσει δασκάλους, και χαρακτηρίζει την ένταξη στο Πανεπιστήμιο «...μουμιοκομείο, όπου φασκιώνει τα μυαλά των δυστυχών Ελλήνων⁶ να για να πάνουν να βλέπουν τη ζωή». Συγκεκριμένα, ο Δ. Γληνός γράφει: «Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου είναι η πιο ακατάλληλη για να μορφώσει δασκάλους σύμφωνα με τους σκοπούς ενός συγχρονισμένου δημοτικού σχολείου (...) κατάντησε ακατάλληλη πια για να μορφώνει κλασικούς φιλολόγους συγχρονισμένους. Ξέπεσε σε ένα καθυστερημένο, ούτε καν υποφερτό Γυμνάσιο, εκτός από λίγες εξαιρέσεις (...) είναι έξω από τη σύγχρονη ζωή του Έθνους και έξω από το σύγχρονο ευρωπαϊκό πολιτισμό. ίναι ένα μουμιοκομείο, όπου φασκιώνει τα μυαλά των δυστυχών Ελλήνων για να πάνουν να βλέπουν τη ζωή. Πώς λοιπόν θα μορφώσει σύγχρονους ανθρώπους και πώς θα μορφώσει τον Έλλη- να δάσκαλο, που θα φυσήξει ζωή στο δημοτικό σχολείο και θα το κάμει αληθινό όργανο για την πρόοδο του λαού; Και μόνο αυτός ο λόγος ήταν αρκετός να απαγορευτεί από ένα δημοκρατικό κράτος η μετεκπαίδευση δασκάλων στο Πανεπιστήμιο⁷».

ISSN 1792-7587

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Αντίθετα ο εισηγητής του νόμου 2857 της μετεκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Ν. Εξαρχόπουλος υπεραμύνεται της πανεπιστημιακής μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, με την προϋπόθεση ότι τα μαθήματα και η διδασκαλία θα γίνονται από πανεπιστημιακούς δασκάλους και όχι από άλλα πρόσωπα, ώστε να μην απομονώνεται, αλλά να συγχρωτίζεται ο δάσκαλος με την «ηγέτιδα πνευματικήν τάξιν του έθνους», κάτι που ισχύει:

«...απανταχού του πεπολιτισμένου κόσμου κρατούσας σήμερον αντιλήψεις περί της αποστολής του δημοδιδασκάλου, της εκάστης, ην πρέπει να έχει η μόρφωσις αυτού και του ποιού αυτής και περί της κοινωνικής θέσεως ήτις αρμόζει εις αυτόν8». Συνεχίζοντας ο Εξαρχόπουλος προσφέρει κίνητρα για τους «εν τω πανεπιστημίω μετεκπαιδευθέντας δημοδιδασκάλους», ώστε ελεύθεροι από την πολιτεία να γίνουν μεταλαμπαδευτές, δαδούχοι, σμιλευτές και πυρπολητές ψυχών9.

Συγκεκριμένα κατά τον Ν. Εξαρχόπουλο η πολιτεία πρέπει να ενθαρρύνει τον ζήλο και τις φιλοδοξίες τους: «Ούτοι εφοδιαζόμενοι κατά τον χρόνον των διетών σπουδών δια πολυτίμων εφοδίων, ων εστερούντο πρότερον, φιλοδοξούσιν αναμφιβόλως, όπως τύχωσιν ευκαιρίας να μεταλαμπαδεύσωσι τας γνώσεις και την πείρα αυτών και εργασθώσι προς βελτίωσιν της παρ' ημίν Δημοτικής Εκπαιδεύσεως.

Τον τοιούτον αυτών ζήλον πρόπον είναι να διατηρή ζωηρόν και υπεκαίη η πολιτεία δια της λήψεως απαιρητήτων τινών μέτρων, εκ των οποίων σημειούμεν τα επόμενα: 1. Οι Επιθεωρηταί της Δημοτικής Εκπαιδεύσεως να στρατολογούνται του λοιπού αποκλειστικώς εκ των μετεκπαιδευομένων, προτιμομένων εκάστοτε εκείνων, οίτινες επιδεικνύουσιν άμειπτον κοινωνικήν και επαγγελματικήν δράσιν και παρέχουσι τεκμήρια, ότι παρακολουθώ- σι την επαγγελματικήν κίνησιν δια της δημοσιεύσεως σχετικών εργασιών. 2. Αι διευθύνσεις των πολυταξίων σχολείων να ανατίθενται εις μετεκπαιδευθέντας. 3. Να ιδρυθώσι κατά περιφερείας πειραματικά σχολεία προς εφαρμογήν των νέων παιδαγωγικών και παιδολογικών αρχών, εις τα οποία να τοποθετώνται

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

διευθύνται και διδάσκαλοι λαμβανόμενοι εκ των μετεκπαιδευθέντων. (...) 5. Να παρέχεται υλική ενίσχυσις εις τους μετεκπαιδευθέντας, ιδία δε τους υπηρετούντας εις τοιούτα σχολεία, ίνα δύνανται να παρακολουθήσι την παιδαγωγικήν βιβλιογραφίαν και αφοσιώνται απερίσπαστοι εις το έργον των¹⁰».

Με την άποψη του Ν. Εξαρχόπουλου είχαν συνταχθεί σχεδόν όλοι οι φορείς που συνιστούσαν και επηρέαζαν την εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα. Έτσι η αυτοτελής λειτουργία της μετεκπαίδευσης, όπως την είχαμε οραματιστεί, με δικό της επιστημονικό δυναμικό, δεν στοιχούσε στη γραμμή των φορέων που ήθελαν να ενταχθούν τα Διδασκαλεία στο Πανεπιστήμιο, όπου και μόνον ο πανεπιστημιακός τίτλος έδινε κατά την άποψή τους αίγλη στον Δάσκαλο και τη Νηπιαγωγό. Από άποψη κύρους, ήταν δικαιολογημένη η συγκεκριμένη φιλοσοφία για τον ξεχασμένο εκπαιδευτικό της λαϊκής παιδείας, που παρά την αναπαλλοτρίωτη προσφορά του στην ελληνική κοινωνία ήταν οικονομικά υποβαθμισμένος και από επιστημονική άποψη δεν είχε καμία πρόσβαση για μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές στα Α.Ε.Ι., σε αντίθεση με τους λειτουργούς της Μέσης εκπαίδευσης που είχαν όλα τα προνόμια. Αυτό φάνηκε και το 1964 με την ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και την ένταξη της μετεκπαίδευσης στο Π.Ι., όπου υπήρξαν αντίθετες φωνές, που ζητούσαν ένταξη στο Πανεπιστήμιο. Η τάση που καταγράφηκε και τότε ήταν να ενταχτεί η μετεκπαίδευση στο Πανεπιστήμιο ως το πλέον φερέγγυο για την επιστημονική αναβάθμιση των μετεκπαιδευόμενων και εν ταυτώ να προσδώσει στον δάσκαλο αναγνώριση και εξίσωση με τους εκπαιδευτικούς της Μέσης εκπαίδευσης. Πιστεύουμε ότι, αν το 1995 το Μαράσλειο είχε συνδεθεί με τα Πανεπιστήμια και δεν είχε ενταχτεί, θα ήταν ένα αυτοτελές ίδρυμα τόσο το ίδιο, όσο και τα Διδασκαλεία όλης της Ελλάδας και δεν θα μπορούσαν να τα καταργήσουν «εν μία νυκτί», γιατί θα είχαν δικά τους εκλεγμένα μέλη Δ.Ε.Π. και δική τους οντότητα, ικανά και ισχυρά να αντέξουν στις πιέσεις που αργότερα κατέληξαν στο κλείσιμο των Διδασκαλείων. Το ερώτημα είναι όλοι οι φορείς, δηλαδή τα Πανεπιστήμια και η Δ.Ο.Ε., πώς εισέπραξαν αυτήν την αυταρχική κατάργηση του θεσμού των

ISSN 1792-7587

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΜ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Διδασκαλείων; Δεν θα έπρεπε τα Π.Τ. να αγωνιστούν με τον δικό τους θεσμικό ρόλο κατά των αποφάσεων της πολιτείας με πνεύμα αντιστασιακό και αγωνιστικό;

Το Διδασκαλείο παρά τους κραδασμούς που δέχτηκε στην διαδρομή του, λειτούργησε για έναν περίπου αιώνα, κατάφερε να επιβιώσει και να γράψει τη δική του ιστορία. Με τη μεταρρύθμιση του 1964 και την ένταξη της μετεκπαίδευσης στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο άρχισαν οι αντιδράσεις και σε αυτές προστέθηκε και η Δ.Ο.Ε.11 που ήθελε μετεκπαίδευση των Δα-σκάλων στο Πανεπιστήμιο. «Η Διδασκαλική Ομοσπονδία φαίνεται να τάσσεται με τις συντηρητικές αντιλήψεις: Ιδιαίτερα ανησυχεί τον κλάδο η παρ. 3 άρθρο 23, όπου καταργείται η μετεκπαίδευση εις το Πανεπιστήμιον (...) δεν είμεθα σύμφωνοι (...) [γιατί η νέα] θα στερείται του απαιτήτως αναγκαίου δια τον κλάδον Πανεπιστημιακού “χρώματος” αφού θα προέχεται από μίαν “δημόσιον υπηρεσίαν” [και ζητά] να διατηρηθεί παραλλήλως και να ενισχυθεί η Πανεπιστημιακή εκπαίδευσις¹²».

Όσοι εισαχθήκαμε με εξετάσεις το 1966 στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αυτό το πρώτο έτος και μέχρι το 1967 που ενέσκηψε η λαίλαπα της δικτατορίας, η μετεκπαίδευση στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ήταν μία πραγματική παιδαγωγική αναβάπτιση¹³, και ο γράφων υπήρξε τότε μετεκπαιδευόμενος δημοδιδάσκαλος¹⁴ στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, με καθηγητές που είχαν λαμπρές σπουδές στο εξωτερικό στις επιστήμες της αγωγής, αλλά και άμεση σχέση με το λαϊκό σχολείο. Μετά το 1967 η Μετεκπαίδευση επανήλθε στη Φιλοσοφική Σχολή και συνεχίστηκε η διαδικασία που είχε εγκαινιάσει το 1922 ο Ν. Εξαρχόπουλος¹⁵.

Το 1994 η Μετεκπαίδευση πέρασε στο Π.Τ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α. και στη συνέχεια το 1995 με τον νόμο 2327/95, όπως γράψαμε πιο πάνω, η Μετεκπαίδευση εντάχθηκε στα Παιδαγωγικά Τμήματα. Οι αναγνώστες ούτε χειραγωγούνται, ούτε φιμώνονται και μπορούν να αξιολογήσουν τα γεγονότα.

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Ο συγγραφέας μετά από μια μακρά θητεία στη Μ.Π.Α. ως Καθηγητής και ως Διευθυντής, αλλά και στο Μ.Δ.Δ.Ε. ως Καθηγητής, Διευθυντής αλλά και πρώτος εκλεγμένος πρόεδρος αυτού μετά την ένταξή του στο Π.Τ.Δ.Ε.- Ε.Κ.Π.Α. και τη δημοσίευση του νόμου 2327/95 έζησε, συμμετείχε και συνετέλεσε από τη θεσμική του θέση στα δρώμενα. Ειδικά για τη Μ.Π.Α. είναι ο τελευταίος Διευθυντής αυτής, που αποχώρησε από τη διεύθυνση το 1989. Είχε λήξει ήδη η εισαγωγή σπουδαστών στη Μ.Π.Α. και στις Σ.Ν. καθώς οι τελευταίοι αποφοίτησαν κατά το 1989.

Η σκυτάλη δόθηκε στα νεότευκτα Π.Τ. που ανέλαβαν την ευθύνη της κατάρτισης των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Δασκάλων και Νηπιαγωγών και άρχισαν να λειτουργούν από το 1984. Το Μ.Δ.Δ.Ε με την αλλαγή του 1994 πέρασε από τη Φιλοσοφική Σχολή στην αρμοδιότητα του Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1994 το ΥΠ.Ε.Π.Θ. ανέθεσε οριστικά τη Μετεκπαίδευση των Δασκάλων από τη Φιλοσοφική Σχολή στο Π.Τ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α. και ο συγγραφέας του παρόντος βιβλίου διορίστηκε από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. Διευθυντής του Μ.Δ.Δ.Ε.. Ταυτόχρονα συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας που καταρτίστηκε από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και εκπονήθηκε ο νόμος 2327/95, που αναβάθμισε τύποις και ουσία το Μ.Δ.Δ.Ε. και κατέστησε τις σπουδές και το πτυχίο ισότιμα με τα απονεμόμενα από τα Πανεπιστημιακά Τμήματα της χώρας. Ο συγγραφέας του βιβλίου υπήρξε και ο πρώτος πρόεδρος του Μ.Δ.Δ.Ε. εκλεγμένος από τη Γ.Σ. του Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών το 1995. Μετά την αποχώρηση του πρώην προέδρου και συγγραφέα του παρόντος βιβλίου άρχισε η αντίστροφη πορεία για το κλείσιμο του Μ.Δ.Δ.Ε..

Το 2011 μπήκε οριστικό λουκέτο στο Μ.Δ.Δ.Ε.. Δυστυχώς μέχρι σήμερα συνεχίζει να είναι ερμητικά κλειστό καθώς και όλα τα Διδασκαλεία της Ελ- λάδας για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, δηλαδή Νηπιαγωγούς και Δασκάλους. Έτσι ο απόηχος των μελαγχολικών στίχων του Μαντείου των Δελφών ακούγεται μέχρι σήμερα: «...ουκέτι Φοίβος έχει καλύβην, ου μάντιδα δάφνην, ου παγάν
ISSN 1792-7587

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

λαλέουσαν απέσβετο και το λάλον ύδωρ¹⁷». Τα γεγονότα φθάνουν μέχρι τις μέρες μας, και στην παρούσα εργασία κατατίθενται τα τεκμήρια και οι अपέλπιδες προσπάθειές μας να Ξαναλειτουργήσει το Μαράσλειο Διδασκαλείο καθώς και Διδασκαλεία Δασκάλων και Νηπιαγωγών όλης της Ελλάδας¹⁸. Έτσι ο συγγραφέας είναι ενήμερος της πορείας των εκπαιδευτικών μας πραγμάτων, τόσο ως απόφοιτος της

Ζ.Π.Α. Ιωαννίνων, ως μετεκπαιδευόμενος δάσκαλος το 1966 στο τότε Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ως απόφοιτος της φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και ως εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια ως δάσκαλος, αλλά και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως φιλόλογος.

Ξεκίνησε από τη Δημοτική εκπαίδευση, μετατάχτηκε και υπηρέτησε στη Μέση εκπαίδευση ως φιλόλογος καθηγητής, μετατάχτηκε επίσης στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες ως καθηγητής παιδαγωγικών μαθημάτων και απο- σπάστηκε στη Μ.Π.Α. το 1980. Εκλέχτηκε Αναπληρωτής καθηγητής στο Π.Τ.Ν. Αθηνών και αργότερα μετακλήθηκε στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών με κρίση. Διετέλεσε διευθυντής της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας 1986-1989 και το 1994 διορίστηκε από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. Διευθυντής του Μ.Δ.Δ.Ε.. Από το 1995-2002 ήταν εκλεγμένος πρόεδρος του Μ.Δ.Δ.Ε., με μια διετή διακοπή. Παράλληλα είχε την εποπτεία των Προ- τύπων και μετέπειτα πειραματικών σχολείων της Μ.Π.Α. αρχικά και του Μ.Δ.Δ.Ε. στη συνέχεια. Αγωνίστηκε για την αναβάθμισή τους και συμμετείχε σε όλες τις τότε επιτροπές για τις επιμορφωτικές παρεμβάσεις της πολιτείας καθώς και ως διδάσκων: Μ.Π.Α., Μ.Δ.Δ.Ε., Σ.Ε.Λ.Δ.Ε., Σ.Ε.Λ.Μ.Ε., Π.Ε.Κ. και ιδιαίτερα στο Μαράσλειο Διδασκαλείο για τη Μετεκπαίδευση των Δασκάλων και Νηπιαγωγών.

Η εργασία επομένως εκτός από την αφετηρία στο απώτερο παρελθόν, αναφέρεται και στο παρόν, που τώρα πια, αφού ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, έγινε και αυτό πια παρελθόν. Επομένως όσα έχουν καταγραφεί αποτελούν προϊόντα γραπτών τεκμηρίων, μνήμης, δράσης βιωμάτων και καταγεγραμμένων ενεργειών, όπως έχουν καταγραφεί και

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

διασώζονται στα αρχεία. Είναι πιστεύουμε η πιο πρόσφατη αναφορά στο Μαράσλειο, που από Ίδρυμα διετούς μετα-ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών έφτασε να δίνει πτυχία πανεπιστημιακού επιπέδου με πλήρη αναγνώριση από την πολιτεία.

Κατά το παρελθόν το Μαράσλειο Διδασκαλείο χορηγούσε πτυχίο διετούς μετα-ακαδημαϊκής μετεκπαίδευσης, γεγονός που στερούσε από τους αποφοίτους του το δικαίωμα πρόσβασης για εκπόνηση Master και διδακτορικού στα Α.Ε.Ι.. Όλες οι αλλαγές έγιναν με συλλογικούς αγώνες και με στόχο να συνεχιστεί η προσπάθεια από τη Μ.Π.Α., στα πρότυπα πειραματικά σχολεία, αλλά και στο Μ.Δ.Δ.Ε. σύμφωνα με τα οράματα των μεγάλων παιδαγωγών, που λάμπρυναν με την παρουσία και το έργο τους την Μαρασλειακή κοινότητα.

Η αναφορά μας στα πρόσφατα γεγονότα, φυσικά και δεν έχει καμία πρόθεση σύγκρισης με τα πεπεραγμένα των μεγάλων μεταρρυθμιστών παιδαγωγών. Αν επιτεύχθηκε έστω και ένα ποσοστημόριο της παρακαταθήκης και των οραμάτων που κατέλιπαν οι μεγάλοι πρωτεργάτες της ελληνικής παιδαγωγικής και εκπαιδευτικής σκέψης και με τη δική μας μικρή συμβολή και των συνεργατών μας, οφείλεται στο φως που εξέπεμψαν οι προηγηθέντες, αλλά και στους αγώνες των μετεκπαιδευόμενων Δασκάλων και Νηπιαγωγών, της Δ.Ο.Ε. καθώς και στην εργώδη προσπάθεια του διδακτικού προσωπικού του ιδρύματος, των εκπαιδευτικών όλων των προτύπων και μετέπειτα πειραματικών-προτύπων δημοτικών σχολείων Μαρασλείου, του εκπαιδευτικού προσωπικού του Εξαθέσιου Ειδικού Πειραματικού σχολείου Μαρασλείου, του 15ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών και του 15ου Νηπιαγωγείου, που ήταν στεγασμένα στον Μαρασλειακό χώρο, των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων όλων των σχολείων, του διοικητικού και λοιπού προσωπικού που πλαισίωσε όλο αυτό το διάστημα τη Μαρασλειακή κοινότητα και πρώτιστα του Ε.Κ.Π.Α. και του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ιδιαίτερη τιμή οφείλεται στους πρώην Διευθυντές της Μ.Π.Α. αλλά και στους πρώην προέδρους του Μαρασλείου Διδασκαλείου των δύο αυτών

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΜ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Παιδαγωγικών Ιδρυμάτων. Αυτά τα φωτεινά ορόσημα θελήσαμε να ακολουθήσουμε γιατί υπήρξαν πάντα τα πρότυπά μας. Τα Πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα, που είχαν αρχίσει να λειτουργούν από το 1984 πήραν τη σκυτάλη και έδωσαν νέα πνοή στην εκ- παίδευση των Δασκάλων και Νηπιαγωγών.

Η φοίτηση έγινε τετραετής. Το άριστο εκπαιδευτικό δυναμικό των Π.Α. ακολούθησε τις πανεπιστημιακές διαδικασίες εκλογής και εξέλιξης για διδακτικό και επιστημονικό προσωπικό¹⁹ και ένα μεγάλο ποσοστό εκλέχτηκε με κρίση στα Π.Τ..

Η βούληση του νομοθέτη σε ό,τι αφορά την αρχική σύνθεση των Παιδαγωγικών Τμημάτων ήταν η προαγωγή της παιδαγωγικής επιστήμης. Αφού καταργήσαμε τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες δεν είναι επιστημονικά αποδεκτό να ασκηθεί άδικη κριτική και να ριφθεί ο λίθος του αναθέματος στην προσφορά των Π.Α. και σε όσους αναλώθηκαν σε αυτές αλλά και στους Δασκάλους αποφοίτους των Π.Α.. Άλλωστε πολλά μέλη Δ.Ε.Π. εί- χαν ή έχουν βασικό πτυχίο, το πτυχίο της Π.Α.. Πολλοί δε, οφείλουν στους παιδαγωγούς των Π.Α. το ευ ζην.

Οι απόφοιτοι των Π.Α. υπήρξαν οι αφανείς εργάτες της ελληνικής λαϊκής παιδείας, διορισμένοι στις δυσπρόσιτες περιοχές της ελληνικής επικράτειας σε μονοθέσια σχολεία, που πολλοί δεν μπορούν να φανταστούν ούτε στα όνειρά τους, κάτω από αντίξοες συνθήκες. Τα Παιδαγωγικά Τμήματα έχουν σκοπό και αποστολή τους τη θεραπεία της παιδαγωγικής επιστήμης και πρέπει να συνεχίσουν αυτήν την αποστολή. «Άρθρο 2: Τα Παιδαγωγικά Τμήματα έχουν στα πλαίσια του άρθρου 1 παρ. 2 του Ν. 1268/82 ειδικότερα έχουν ως αποστολή: Α. Να καλλιεργούν και να προάγουν τις Παιδαγωγικές Επιστήμες με την ακαδημαϊκή και την εφαρμοσμένη διδασκαλία και έρευνα. Β. Να παρέχουν στους πτυχιούχους τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για την επιστημονική επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Γ. Να συμβάλλουν στην εξύψωση του επιπέδου και στην κάλυψη των αυξανομένων αναγκών

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

της Εκπαίδευσης σε ό,τι αφορά ζητήματα Παιδαγωγικής. Δ. Να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση και επίλυση παιδαγωγικών προβλημάτων εν γένει 20».

Να αξιοποιήσουμε τα γόνιμα και δημιουργικά στοιχεία, ώστε σε συνεργασία να διατυπώσουμε και εμείς προτάσεις ευρύτερα αποδεκτές για τις μεθόδους, στην αγωγή και στη μάθηση. Έτσι θα ανασυστήσουμε την ανθρωπιστική παιδεία «την παιδεία του νου και της ψυχής».21

Στην εργασία μας έχει προστεθεί και η ενότητα για την Ακαδημία της μετεκπαίδευσης των Ελλήνων εκπαιδευτικών: Dillingen-Μονάχου, που αποτέλεσε μια εξακτίνωση των μετεκπαιδευτικών στόχων του Μαρασλείου Διδασκαλείου. Τα Πρότυπα σχολεία εντάχτηκαν στα Παιδαγωγικά Τμήματα και στα Πανεπιστημιακά Τμήματα για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τα οποία στη συνέχεια λειτούργησαν και ως Πρότυπα-Πειραματικά σχολεία. Η μακρά θητεία μας τόσο στα Πρότυπα των πρώην Π.Α. αλλά και στα μετέπειτα Πειραματικά σχολεία ενταγμένα στα Παιδαγωγικά Τμήματα μεταφέρει στο χαρτί πεπραγμένα, δράσεις, προτάσεις κ.λπ., που άλλες μεν ευοδώθηκαν άλλες όχι. Γίνεται αναφορά σε κομβικούς σταθμούς στην εξέλιξη του Μαρασλείου Διδασκαλείου και της Μ.Π. Ακαδημίας22.

Το Μαρασλείο Διδασκαλείο στεγάσθηκε το 1905 στο σημερινό νεοκλασικό κτήριο. Η εξελικτική πορεία περιλαμβάνει μεταξύ των άλλων την ιστορία κατά χρονολογική σειρά από το 1875 μέχρι το 201123. Για την καταγραφή των χρονολογιών χρειαστήκαμε τη βοήθεια συναδέλφων που είχαν ασχοληθεί με το Μαρασλείο και την εκπαίδευση των δασκάλων και είχαν ταυτόχρονα άμεση γνώση των πρακτικών του Μ.Δ.Δ.Ε. και της Μ.Π.Α. από δικές τους έρευνες.24

Η αναφορά μας στη Μαρασλείο Παιδαγωγική Ακαδημία είναι αναπόσπαστη από την ιστορία του Μ.Δ.Δ.Ε.. Στον μελετητή του παρόντος πονήματος παραπέμπουμε στα επανειλημμένα αιτήματά μας, τα οποία καταγράφονται στην παρούσα εργασία μας μετά το κλείσιμο του Μ.Δ.Δ.Ε. το 2011, με αποδέκτες το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και τις εκάστοτε
ISSN 1792-7587

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΜ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Κυβερνήσεις, που δημοσιεύτηκαν μάλιστα και στο περιοδικό: Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, όργανο του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, με θέμα: «Να ξαναλειτουργήσει το Μαράσλειο Διδασκαλείο καθώς και τα Διδασκαλεία όλης της Ελλάδας».

Όλα τα υπομνήματά μας έμειναν αναπάντητα. Για να αντιληφθεί κανείς το ιστορικό λάθος των τότε ιθυνόντων, που έκλεισαν τα Διδασκαλεία, παραθέτουμε τις θέσεις του Μ. Βρατσάνου, ο οποίος αποκαλεί το Μαράσλειον Διδασκαλείον Πανεπιστήμιον του λαού το 1905²⁵: «Το έθνος, όπερ εργάζεται σκοπίμως και λελογισμένως υπέρ της δημοτικής παιδείας, τού- το σπείρει εις γην εύφορον γενναία σπέρματα και συγκομίζει καλλίστους και αφθόνους καρπούς. Τα εισοδήματα του κράτους αυξάνουσι μάλιστα δια του πολλαπλασιασμού των καλώς λειτουργούντων δημοτικών σχο- λείων²⁶».

Συνεχίζοντας Ο Μ. Βρατσάνος είπε: «...επί της υψηλής ταύτης θέσεως, της αποβλεπούσης προς την Ακρόπολιν, τας φαληρικές ακτάς και τον σαρωνικόν κόλπον, και εντός του περικαλλούς τούτου διδασκαλείου, θα καταρτίζονται του λοιπού επιστημονικώς και θα διαμορφώνονται καλαισθητικώς οι λειτουργοί της πρώτης παιδείσεως του λαού. Αφού το Διδασκαλείον είναι ωρισμένον να μετοχετεύη εις τας φλέβας του λαού γνή- σιον ελληνικόν αίμα, να μεταλαμπαδεύη εις τας μελλούσας γενεάς φως και θερμότητα εκ της λαμπράς εστίας, ην εκκληροδότησαν ημίν οι πρόγονοι εκείνοι, ν' ασκή τας αισθήσεις και τον νουν εις επιτέλεσιν των χρησίμων προς βίον επιτηδευμάτων, να συνδέη το παρόν μετά του παρελθόντος, να διασώζη τα γνήσια ελληνικά φρονήματα και να καθοδηγή το όλον έθνος εις ιδανικόν τι σημείον, θερμαίνον και ζωπυρούν την καρδίαν εις επιτέλεσιν μεγάλων και υψηλών έργων εν τε ταις τέχναις και ταις επιστήμαις, αφού πάντα ταύτα ώρισται να επιτελέση το πανεπιστήμιον τούτο του λαού, κα- λώς εγένετο, ότι ανηγέρθη ούτω περικαλλές και περίοπτον²⁷».

Εκτός από την αναφορά μας στα πρακτικά δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

λειτουργία της Μ.Π.Α. κατά τη διάρκεια της εκεί θητείας μας καθώς και στο Μ.Δ.Δ.Ε. και στην ευρύτερη Μαρασλειακή Κοινότητα. Ο αναγνώστης θα βρει και τις δραστηριότητες του Μ.Δ.Δ.Ε. καθώς και τη σύνδεση με τη μετεκπαίδευση των Ελλήνων εκπαιδευτικών, Μονάχου-Dillingen: Akademie für Lehrerfortbildung und Personalführung Dillingen Weiterbildung von griechischen Lehrern zu Beratungspädagogen και τις προσπάθειές μας για εξακτίωση του Μαρασλειακού οράματος στο εξωτερικό.

Αν κατά τη συγγραφή και καταγραφή των γεγονότων υπάρχει κάποια ακούσια παράλειψη, εκτός φυσικά των παροραμάτων, που έχουν διαλάβει της προσοχής μας στη δεύτερη έκδοση του βιβλίου μας θα διορθωθούν και θα συμπληρωθούν τα ενδεχόμενα κενά. Εκτός από την αναφορά στα γεγονότα, το βιβλίο απέφυγε στο σημείο του εφικτού την προσωποκεντρική αναφορά σε καταστάσεις, γεγονότα, προθέσεις, επιτεύγματα και προσδοκίες πλην όσων συνιστούν και επηρεάζουν την ιστορική πορεία των ιδρυμάτων, την οποία προσπαθήσαμε να αναδείξουμε με την παράθεση γραπτών τεκμηρίων από το αρχείο του Μαρασλείου Διδασκαλείου, της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας, του Μ.Δ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α. και των προτύπων-πειραματικών σχολείων. Πρώτιστο μέλημα ήταν να καταγραφεί η θεσμική ακολουθία των γεγονότων και να εδραιωθεί μια από-ατομικοποίηση των δρώντων προσώπων. Αυτή η υπέρβαση δεν μπορούσε να απο-συνδεθεί από πρόσωπα και γεγονότα που αποτελούν ιστορικά δεδομένα για κάθε συγγραφέα. Η αναφορά αυτή ήταν πάντοτε ευκαταία αν μη και εφικτή, αφού τα πρόσωπα συνδέθηκαν με τα γεγονότα.

Στο σημείο αυτό απευθυνθήκαμε στο σύνολο, χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένα πρόσωπα, πλην όσων αναφέρονται ρητά και ex officio στα περιεχόμενα του βιβλίου, ώστε να μην υπάρχουν παραλείψεις και συνειρμοί για εξατομικευμένες δικές μας επιλογές. Άλλωστε ότι συντελέστηκε αποτελεί συλλογική προσπάθεια.

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους μαθητές των Προτύπων και των Πειραματικών σχολείων, στα οποία είχα την τιμή, ως επόπτης, να ασκήσω καθοδηγητικό, συνεργατικό και βοηθητικό έργο, αλλά ταυτόχρονα να μπω στην τάξη και να διδάξω ενώπιον των δασκάλων των πειραματικών σχολείων και των φοιτητών του Π.Τ.Δ.Ε. Αθηνών, που έκαναν την πρακτική τους στα σχολεία του Μαρασλείου, ώστε να καταστεί συνείδηση ότι η θεωρία είναι συστηματοποιημένη πράξη και τανάπαλιν, γιατί όπως παρατηρεί ο Μ. Κουντουράς²⁸: «Πιστεύω ότι ένας επιστήμονας μπορεί να είναι θαυμάσιος και μεγαλοφυής ως ερευνητής της Επιστήμης αλλά κάκιστος δάσκαλος²⁹».

Ευχαριστίες εκφράζονται στους συναδέλφους δασκάλους των πειραματικών σχολείων, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και το 6/θεςιο ειδικό σχολείο του Μ.Δ.Δ.Ε., στους σπουδαστές της Μ.Π.Α., στους μετεκπαιδευόμενους συναδέλφους δασκάλους στη Μετεκπαίδευση στο Μ.Δ.Δ.Ε. καθώς και στους συνεργάτες μας, τόσο στη Μ.Π.Α. όσο και στο Μ.Δ.Δ.Ε. στη μετεκπαίδευση του τότε Π.Τ.Ν. και σήμερα Τ.Ε.Α.Π.Η. του Πανεπιστημίου Αθηνών, στη Διοίκηση, στους διδάσκοντες αλλά και τις μετεκπαιδευόμενες Νηπιαγωγούς, για την άριστη συνεργασία και συνύπαρξή μας στον Μαρασλειικό χώρο κατά τη διάρκεια της συστέγασης στο Μαρασλειο Διδασκαλείο.

Στους συνεργάτες μας συμπεριλαμβάνεται η Γραμματεία αυτών των ιδρυμάτων, το λοιπό βοηθητικό προσωπικό, και οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων των Πειραματικών καθώς και των συστεγαζόμενων τότε σχολείων στον Μαρασλειικό χώρο: Του 15ου Δημοτικού σχολείου και του 15ου Νηπιαγωγείου Αθηνών. Ευχαριστίες εκφράζονται επίσης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στους τότε Πρυτάνεις, στα Πανεπιστημιακά

Τμήματα και τους ειδικούς επιστήμονες εγνωσμένου κύρους, που πλαισίωσαν και στήριξαν επιστημονικά τις προσπάθειές μας, και πρώτιστα στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών, που στήριξε κατά κύριο λόγο επιστημονικά με το έμπυχο δυναμικό των μελών Δ.Ε.Π. τα δύο αυτά Παιδαγωγικά Ιδρύματα. Στους πρώην Διευθυντές της Μ.Π.Α. και στους πρώην προέδρους του Μ.Δ.Δ.Ε.. «Αν οι αλκυονίδες διαρκούσαν περισσότερο³⁰»

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

και δεν ενέσκηπτε η λαίλαπα του 2011 δεν θα είχαν τρωθεί τα οράματα των ιδρυτών του Μαρασλείου Διδασκαλείου, της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας και όλων όσων υπηρέτησαν ως διδάσκοντες καθηγητές της Παιδαγωγικής και των επιστημονικών ειδικοτήτων, αλλά και των παιδαγωγών και παιδαγωγούμενων στη Μαρασλειακή Κοινότητα.

Εύχομαι η πολιτεία να τείνει «ευήκοον ους» και να ανταποκριθεί στα αλεπάλληλα αίτηματά μας, που δυστυχώς έμειναν αναπάντητα, ώστε να ξαναλειτουργήσει το Μαρασλείο Διδασκαλείο καθώς και τα Διδασκαλεία όλης της Ελλάδας.³¹

Κάνουμε έκκληση το αίτημα αυτό να πλαισιωθεί από όλους τους φορείς της εκπαιδευτικής και της Πανεπιστημιακής κοινότητας, ώστε τα Διδασκαλεία να ορθωθούν και να αποκτήσουν ξανά και: «...παγάν λαλέουσαν και λάλον ύδωρ».³²

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΠΑΠΑΣ ΠΡΩΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΠΡΩΗΝ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ: Μ.Δ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α. ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

^[1] Μιχαήλ Δ. Δερμιτζάκης, πρώην Αντιπρύτανης και νυν ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών. Συνεισέφερε τα μέγιστα για την ευόδωση των αγώνων μας για την αναβάθμιση του ΜΔΔΕ. Ταυτόχρονα διείδε με την ιδιαίζουσα ευθυκρισία του την αξία του πονήματός μας για την ιστορική ,παιδαγωγική και εκπαιδευτική ανάδειξη του ΜΔΔΕ αλλά και της ΜΠΑ με την έκδοση του ομώνυμου βιβλίου μας ,την οποία και ενέκρινε. Τον ευχαριστούμε θερμά και με ιδιαίτερη χαρά κάνουμε την ειδική αυτή μνεία.

[²] Wilhelm von Humboldt:Κατά την άποψη άλλων Γερμανική παροιμία.

^[3] Γεώργιος Παπουλίδης: Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης: Ιστορική Αναδρομή: ΠΟΤΕ – ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ: Αθήνα 1997, σελ.21. Πρόκειται για δακτυλογραφημένη εργασία. Στην ίδια εργασία ο Γ. Παπουλίδης, σελ.23 γράφει: «... Κατόπιν όλων αυτών φτάνουμε στο καλοκαίρι του '95, που με βάση το Ν.2329/95 το Μ.Δ.Δ.Ε. εντάσσεται – και όχι συνδέεται κατά προηγούμενη πρόταση του κ. Αθανασίου Ε. Παπά – στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών...».

^[4] Γεώργιος Παπουλίδης: Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης: Ιστορική Αναδρομή: ΠΟΤΕ – ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ: Αθήνα 1997, σελ.21. Πρόκειται για δακτυλογραφημένη εργασία. Στην ίδια εργασία ο Γ. Παπουλίδης, σελ.23 γράφει: «... Κατόπιν όλων αυτών φτάνουμε στο καλοκαίρι του '95, που με βάση το Ν.2329/95 το Μ.Δ.Δ.Ε. εντάσσεται – και όχι συνδέεται κατά προηγούμενη πρόταση του κ. Αθανασίου Ε. Παπά – στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών...».

^[5]Του Χρήστου Κοτίνη:Η μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών.
πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας ...www.academia.edu/10210933.

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

^[6] Χρ.Κοτίνη,ό.π., ο σ. παραπέμπει στην πηγή που ακολουθεί.:Γληνός Δ., όπ.π., τ. 6, σ.σ. 121-125 και τ. 7-8, σ.σ. 145-148

^[7] Χρ.Κοτίνη,ό.π., ο σ. παραπέμπει στην πηγή που ακολουθεί.:Γληνός Δ., όπ.π., τ. 6, σ.σ. 121-125 και τ. 7-8, σ.σ. 145-148.

^[8] Χρ.Κοτίνη,Ό.π., ο σ. παραπέμπει στην πηγή που ακολουθεί.:Εξαρχόπουλος Ν., Η μετεκπαίδευσις των δημοδιδασκάλων εν τω Πανεπιστημίω, περ. Ερμής, φ. 90, 1924, σ. 5 στο Σαλτερής Ν., όπ.π., σ. 25.

^[9] Α.Ε.Παπάς: Η Αντιπαιδαγωγικότητα της Παιδαγωγικής: Εκδόσεις Δελφοί: Αθήνα,χ.χ. σελ.149.

^[10] Χρ.Κοτίνη,ό.π., ο σ. παραπέμπει στην πηγή που ακολουθεί.: Εξαρχόπουλος Ν., Η μετεκπαίδευσις των δημοδιδασκάλων εν τω Πανεπιστημίω, Επετηρίς Δημοτικής Εκπαιδεύσεως, έτ. Α΄, Δημητράκος, Αθήνα 1932, σ.17-34, το παράθεμα από τις σ.σ. 33-34.

^[11] Η ΔΟΕ πιστεύω ότι κινήθηκε με γνώμονα τη διαχρονική υποβάθμιση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που με την ιεραρχημένη κατάταξη των δασκάλων τους είχαν καθλώσει και περιθωριοποιήσει, επειδή δεν είχαν το χρίσμα του Πανεπιστημίου. Έτσι εξηγείται η αγωνία της να βγάλει το Δάσκαλο από την κατεστημένη αντίληψη ότι μόνον το πανεπιστημιακό πτυχίο αποτελεί εχέγγυο μελλοντικής εξέλιξης.

^[12] Χρ.Κοτίνη,ό.π., ο σ. παραπέμπει στην πηγή που ακολουθεί Διδασκαλικό Βήμα, αρ. φ. 546, 5-8-1964.

^[13] Σε ειδική ενότητα για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,ο συγγραφέας του παρόντος βιβλίου,ως μετεκπαιδευόμενος Δάσκαλος κάνει λεπτομερή αναφορά στο κύρος και στην προσωπικότητα όσων πλαισίωσαν επιστημονικά το Π.Ι.

^[14] Το 1966 ο γράφων πρώτος ,επιτυχών στον διαγωνισμό του Π.Ι για εισαγωγή στη διετή μετεκπαίδευση των δημοδιδασκάλων έζησε την πραγματική αναβάθμιση της μέχρι τότε μετεκπαίδευσης καθώς και τα γεγονότα της επάρατης δικτατορίας,τις απολύσεις

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

των διδασκόντων και την επαναφορά της μετεκπαίδευσης στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών

[15] Ο γράφων υπήρξε μετεκπαιδευόμενος και είχε εισαχθεί με εξετάσεις στο Π.Ι. το 1966. Είχε την τύχη να γνωρίσει λαμπρούς καθηγητές – των επιστημών της αγωγής, που δυστυχώς απολύθηκαν και καταδιώχτηκαν για μια επταετία, για να επανέλθουν μετά τη πτώση της δικτατορίας το 1974-1975.

[16] Το 1989 ο Διευθυντής της ΜΠΑ, Α.Ε. Παπάς, με αίτησή του, παραιτήθηκε από τη θέση του, αφού δεν υπήρχαν πια σπουδαστές στη ΜΠΑ. Στη θέση αυτή παράμεινε ο καθηγητής Ιωάννης Ζαρόκωστας.

[17] Αν και οι νεότερες έρευνες αμφισβητούν τη γνησιότητα του χρησμού, στην περίπτωση μας οι μελαγχολικοί αυτοί στίχοι αποδίδουν τα δεινά που έχει συσσωρεύσει το κλείσιμο του ΜΔΔΕ αλλά και των Διδασκαλείων όλης της Ελλάδος.

[18] Έξι υπομνήματα προς το ΥΠΕΠΘ και λοιπούς φορείς από το 2011 μέχρι σήμερα έμειναν δυστυχώς αναπάντητα. Τα υπομνήματα, οποία έχουν ήδη δημοσιευτεί στο περιοδικό: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ παρατίθενται αυτούσια στην παρούσα εργασία για το λόγο το αληθές.

[19] Α.Ε. Παπάς: Κρίση στην παιδεία ανθρωπιστική κρίση: Εργασία υπό δημοσίευση, Αθήνα.

[20] Ιδρυτικός νόμος των Παιδαγωγικών Τμημάτων.

[21] Επιθυμία Μας ήταν να πραγματοποιήσουμε ένα πανελλήνιο συνέδριο με διεθνή συμμετοχή και με θέμα: Την ταυτότητα των Παιδαγωγικών Τμημάτων.

[22] Το email που έστειλα στην καθηγήτρια Λαμπρινή Σκούρα καθηγήτρια του ΠΤΔΕ Αθηνών για επαλήθευση των στοιχείων κατά χρονολογική σειρά.

"Αγαπητή Λαμπρινή. Αν έχεις λίγο χρόνο δες σε παρακαλώ αυτές τις ημερομηνίες για το Διδασκαλείο και τη ΜΠΑ κλπ για επιβεβαίωση ή συμπλήρωση..

Αν υπάρχει κάτι άλλο μπορείς να το προσθέσεις. Ευχαριστώ, Α.Π."

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

Η απάντηση της καθηγήτριας Λαμπρινής Σκούρα: "Αγαπητέ μου κ. Καθηγητά
Μόλις σήμερα είδα το mail σας και απαντώ αμέσως. Πράγματι αυτοί που αναφέρετε είναι
οι κυριότεροι σταθμοί του Μ.Δ. και της

Μ.Π.Α. Μόνο δύο παρατηρήσεις-υπενθυμίσεις θα ήθελα να κάνω:

*Οι Π.Α. ιδρύθηκαν με το νόμο 5802/1933 αλλά λειτούργησαν για πρώτη
χρονιά το 1934-1935. Τα Π.Τ. ιδρύθηκαν με το νόμο πλαίσιο 1268/1982 και λειτούργησαν
για πρώτη φορά το Ακαδ. έτος 1984-1985.*

*Το 1971 η Μ.Π.Α. μεταφέρθηκε στη Λαμία και συγχωνεύθηκε με την εκεί
Π.Α. στην ουσία δηλαδή καταργήθηκε, όπως και τέσσερις ακόμη Π.Α. Γι αυτό
και ο πρώτος εκπαιδευτικός νόμος που ψηφίστηκε μετά την μεταπολίτευση ήταν η
επανίδρυση των παραπάνω Π.Α. (ν.156/1975).Εύχομαι ταχεία ολοκλήρωση και επιτυχία
στο νέο σας βιβλίο.Α.Σκούρα."*

^[23]Το 1875 η Ιερά Μονή Ασωμάτων Πετράκη παραχωρεί οικόπεδο 10 στρεμμάτων στον
Διδασκαλικό Σύλλογο Ελλάδος με ειδική ρήτρα.2. Το

1905 παραδίδεται ολοκληρωμένο το σημερινό κτήριο που πήρε το όνομα του δωρητή
του Γρ. Μαρασλή 3. Το 1933 ιδρύονται οι διετείς Παιδαγωγικές Ακαδημίες και το
κτήριο του Μαρασλείου Διδασκαλείου στεγάζεται εφεξής στη Μαράσλειο Παιδαγωγική
Ακαδημία από το έτος 1934. (νόμος 5803/1934).4.Το 1922 με το νόμο 2857/1922 και
εισηγητή τον Νικόλαο Εξαρχόπουλο ιδρύονται η Διετής Μετεκπαίδευση.5.Το 1923 το
Μαρασλειο Διδασκαλείο υπό τη διεύθυνση του Α. Δελμούζου γίνεται πρότυπο για τη
κατάρτιση Δασκάλων.6.Το 1923 λειτουργεί στο Μαράσλειο και η Παιδαγωγική
Ακαδημία με Διευθυντή τον Δ.Γληνό και οι απόφοιτοι του προορίζονται να
στελεχώσουν τα Διδασκαλεία του κράτους.7. Το 1925 ξεσπούν τα Μαρασλειακά και
ο Δημήτριος Γληνός και ο Αλέξανδρος Δελμούζος απολύονται.8.το 1964 η διετής
Μετεκπαίδευση των δασκάλων περνάει στη δικαιοδοσία του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου.(νόμος 4379/1964).9.Το 1967 καταργείται το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και
η διετής Μετεκπαίδευση των δασκάλων πηγαίνει στο Πανεπιστήμιο.10. Το 1971

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

καταργείται Μαράσλειος Παιδαγωγική Ακαδημία.11.Το 1967 το Μαράσλειο Διδασκαλείο με το νόμο: 129/1967 πηγαίνει στο Πανεπιστήμιο. Κατά την επίμαχη αυτή περίοδο ο συγγραφέας του βιβλίου ήταν μετεκπαιδευόμενος δάσκαλος που είχε εισαχθεί με εξετάσεις στη Μετεκπαίδευση Δασκάλων το 1966.12. Το 1972 ιδρύεται το ΜΔΔΕ με το νόμο 1222/1972 μείζονος διαρκείας.13.Το 1984 ιδρύθηκαν τα Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων, τα οποία και ανέλαβαν την εκπαίδευση εκπαιδευτικών.14.Το 1972 ως Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης με αποστολή τη μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργεί από το 1972 (Ν. Δ.1222/72) και από το 1973 γίνονται δεκτοί και Νηπιαγωγοί (Π.Δ. 54/1973), που από το 1975 η φοίτησή τους γίνεται διετής (Ν. 227/1975). 15.Το 1984 ιδρύθηκαν τα Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων, τα οποία και ανέλαβαν την κατάρτιση των Δασκάλων και Νηπιαγωγών. 16.Το 1985 εισήχθησαν για τελευταία φορά σπουδαστές στη Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία. Από το 2013 τα Διδασκαλεία έπαυσαν να λειτουργούν λόγω της γενικότερης οικονομικής κρίσης. Για επιβεβαίωση αυτών των σταθμών στην πορεία του Μαρασλείου και της ΜΠΑ ζήτησα τη βοήθεια της Λ.Σ. Οι Π.Α. ιδρύθηκαν με το νόμο 5802/1933 ,αλλά λειτούργησαν για πρώτη χρονιά το 1934-1935. Το 1995 το ΜΔΔΕ γίνεται ισότιμο με τα ΑΕΙ Ν.2327/95.Το 1989 οριστικό κλείσιμο της ΜΠΑ. Το 2011 παύει πια η λειτουργία των Σχολών Μετεκπαίδευσης Δασκάλων και Νηπιαγωγών.

^[24] Λαμπρινή Σκούρα: Εκπαιδευτική πολιτική στην κατάρτιση των δασκάλων κατά τον 20ο αιώνα (φιλοσοφία-θεσμοί).διδακτορική διατριβή: Αθήνα 2001.

^[25] Βρατσάνος:Χρονικά:αριθ. Πρωτ. 2.

^[26] Βρατσάνος:Χρονικά:αριθ. Πρωτ. 2.

^[27] Βρατσάνος:Χρονικά:αριθ. Πρωτ. 2.

^[28] Μίλτος Κουντουράς:[Οδηγός Σπουδών - Τμήμα ΦΠΨ - ppp.uoa.gr](http://www.ppp.uoa.gr/fileadmin/ppp.uoa.gr/.../PPP_Odigos_Spoudon_2013-13.pdf)
www.ppp.uoa.gr/fileadmin/ppp.uoa.gr/.../PPP_Odigos_Spoudon_2013-13.pdf

^[29] Μίλτος Κουντουράς: Ο.π.

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022

^[30] Δημήτρη Ξηντάρα :*Αν οι αλκονίδες διαρκούσαν περισσότερο*: Πρόκειται για λογοτεχνικό βιβλίο με τον ομώνυμο τίτλο του Δημήτρη Ξηντάρα σπουδαστή στην τότε Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία και νυν συνάδελφο: εκπαιδευτικού- κοινωνιολόγου –συγγραφέα, που με τη γραφίδα του υμνεί τον άυλο αυτόν Παρθενώνα της παιδείας με ταυτόχρονη αναφορά στους Παιδαγωγούς αλλά και στο είναι και στο γίνεσθαι της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας.

^[31] Τα υπομνήματά μας στους κρατικούς και πολιτικούς φορείς με το αίτημα: Να ξαναλειτουργήσει το Μαράσλειο Διδασκαλείο καθώς και τα Διδασκαλεία όλης της Ελλάδας έμεινα αναπάντητα.

^[32] Μαντείο των Δελφών. Οι μελαγχολικοί στίχοι του χρησμού έρχονται στην επικαιρότητα με το κλείσιμο του ΜΔΔΕ αλλά και των Διδασκαλείων όλης της Ελλάδας.

Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 13, 2022